

УДК 327

УКРАЇНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, ЗАВТРА...

**КОРСУНСЬКИЙ С.В.,
Надзвичайний
і Повноважний Посол
України в Турецькій
Республіці**

В статті наводиться комплексний аналіз українсько-турецьких відносин, зокрема висвітлено історичний аспект, сучасний стан співробітництва, а також перспективи подальшого розвитку.

Ключові слова: Україна, Турецька Республіка, торгівельно-економічні відносини, військова сфера, інвестиційна сфера, наука.

Дослідження українсько-турецьких взаємин та перспектив їхнього подальшого розвитку є важливим напрямом сучасних досліджень у галузі міжнародних відносин.

Турецький вектор української зовнішньої політики поєднує у собі значний комплекс питань співробітництва. Окрім обопільності геополітичних інтересів щодо перетворення Чорного моря в зону миру та стабільності, практично кожна галузь соціально-економічного та культурно-гуманітарного життя нашої країни у тій або іншій мірі зазнала «турецького» впливу.

Факти з історії показують, що Туреччина відіграла значну роль у формуванні українського національного руху та брала активну участь в нашому державотворенні.

Станом на сьогодні окремі сторінки українсько-турецьких відносин відкривають у своїх працях В.Сергійчук, Б.Сергійчук, М.Несук, І.Черніков, проте власної школи туркології в Україні ще не існує.

В історичному контексті ключовий період формування української нації припав на 15-17 століття, коли наші землі опинилися у своєрідному трикутнику протиборства регіональних сил того часу – Польщі, Московської держави та Османської Ім-

перії. Активна боротьба за українські землі між Варшавою, Москвою та Стамбулом велася аж до кінця 18-го століття. Проте, питання про місце та роль у цьому протистоянні безпосередньо Туреччини є недослідженим. Важливою також є роль нашого сусіда в українських державотворчих процесах і у період 1914-1922 років, як по лінії діяльності Української Народної Республіки, так і по лінії взаємин Української Соціалістичної Радянської Республіки.

Тому, вивчення усього історичного процесу формування українсько-турецьких взаємин, окреслення їхніх передумов та джерел, висвітлення сучасного стану співробітництва, вивчення самого явища Туреччини у всій її багатогранності, є актуальним з точки зору вироблення стратегічного планування щодо здійснення української зовнішньої політики не лише з самою Туреччиною, а й у реалізації наших інтересів на Кавказі, в Центральній Азії, Близькому Сході, Балканах, у співпраці з НАТО та на напрямі європейської інтеграції.

З часу розпаду Радянського Союзу, Туреччина стала однією з країн, що претендують на частину політичного спадку цього державного утворення, зокрема в ісламському світі та в середовищі тюркомовних держав та регіонів. Амбітні цілі сучасної турецької дипломатії, які викладено у фундаментальній праці теперішнього Міністра закордонних справ Туреччини, відомого вченого Ахмета Давутоглу «Стратегічна глибина», що зазнала вже більше 40 перевидань, дають підстави стверджувати, що Туреччина готова докладати значних зусиль для зміни геополітичної розстановки сил на теренах, що свого часу входили до складу держави османів або ж зазнали її відчутного впливу. Це у свою чергу ставить перед українською дипломатією необхідність переглянути традиційне уявлення про південного сусіда. Принаймні сам міністр відзначає важливе значення України для регіону¹.

На сьогодні Туреччина є авторитетною регіональною державою, що має значний потенціал до подальшого нарощування свого впливу. Турецьких лідерів на однаково високому рівні приймають як на Заході, так і на Сході.

Водночас, окремі турецькі ініціативи потребують пильного вивчення, оскільки не завжди враховують специфіку того або іншого регіону, зокрема мається на увазі спроба врегулювання відносин з Вірменією. І хоча у цілому інтереси двох наших країн не входять в суперечку, опосередковано конфліктні ситуації, на які зав'язана Туреччина можуть відобразитися і на інтересах України.

Історія взаємин. Відомі нам на сьогодні історичні джерела вказують, що перші безпосередні контакти України з Туреччиною пов'язуються із вторгненням османів в українські землі – Поділля та Галичину в 1498-99 роках². До середини XVII сторіччя взаємини мали конфронтаційний

характер. На той час Україна цікавила Туреччину як країна походження рабів, захоплення яких здійснювалося руками Кримського Ханства.

Це підтверджує і сучасна турецька історіографія. Так, у третьому томі «Історії Туреччини» під редакцією Сіни Акшіна зазначається, зокрема, що «Україна довгий час була ареною набігів Кримського ханства. Протягом 16 ст. кримські набіги на Польщу і Росію відбувалися через Україну, де утворювалась козацька сила, спрямована проти цих набігів»³.

Слід визнати, що турецька експансія на українські землі разом з нездатністю спершу Литви, а потім Речі Посполитої організувати достойний опір Османській державі фактично стали поштовхом до формування козацького суспільства з власними збройними силами для протистояння загарбникам.

Організована українським князем Дмитром Вишневецьким на дніпровському острові Хортиця перша Запорозька Січ почала розбудовувати дипломатичні відносини із сусідніми країнами. Одним з перших дипломатичних кроків Д.Вишневецького була поїздка восени 1553 року до столиці Османської імперії. На жаль, архіви поки що не відкрили документів про переговори козацького ватажка з турецьким султаном Сулейманом. Можемо лише з розповіді самого Д. Вишневецького дізнатися, що в Порті прийняли його добре і «дістав він там дарунки»⁴.

Практично до 1648 року зовнішня політика козацтва традиційно орієнтувалася на участь України в антитурецькій коаліції західних або східних європейських держав (українсько-московські походи князя Д.Вишневецького, посольство Еріха Лясоти від австрійського цісаря Рудольфа II на Запоріжжя 1594 року, політика гетьмана П.Сагайдачного, сухопутні походи козаків до Молдавії, їхні морські походи на Крим і Туреччину, участь козацтва в антитурецьких планах короля Володислава IV тощо).

Але поруч із цим в українській політиці, особливо після 1648 року, існувала, а іноді й переважала протилежна концепція, з якої розпочалася нова лінія ставлення до Туреччини. Вона мала на меті укладення союзницьких стосунків України з Туреччиною та Кримом на протигагу планам та зусиллям Польщі та Московщини підкорити Україну чи поділити між собою українські землі.

Переломним моментом стала зовнішньополітична діяльність Богдана Хмельницького. За його ініціативою на початку 1649 року в Стамбулі Посольством Війська Запорозького було підписано першу угоду з Урядом Османської Імперії про співробітництво. Турецький напрям мав значний вплив на вироблення української зовнішньої політики в ті часи. Двічі – у 1651-54 рр. та у 1669-76 рр. – предтеча української держави офіційно входила під протекторат турецького султана.

Після приєднання українських земель до Московської держави на території Туреччини знайшли притулок багато наших співвітчизників, зокрема батько першої української Конституції Пилип Орлик, який увійшов у тісні взаємини з Османською державою і неодноразово отримував від неї фінансову допомогу.

Турецький фахівець з українсько-турецьких відносин, історик Хакан Кирилми відзначає відсутність свідчень того, що до початку Першої світової війни Османська імперія контактувала з якоюсь українською націоналістичною організацією. Проте турецькі інтелектуальні кола жваво цікавилися проблемами національних меншин в Російській імперії, хоча українське питання тоді не стояло на порядку денному⁵. Справжнє розуміння ваги української проблеми пробуджується в Туреччині за часів Першої світової війни, коли ідея визволення України за допомогою держав Четверного союзу знаходить повне розуміння й підтримку з боку турецьких керманів. Перші українсько-турецькі контакти в цей час пов'язані з діяльністю місії Союзу Визволення України (СВУ) в Стамбулі⁶.

Справді, Союз Визволення України був першою українською організацією, яка боролася за здобуття Україною незалежності і включала Османську Імперію в сферу своєї діяльності⁷. Представником СВУ в Туреччині став Мар'ян Меленевський (Басок), який прибув до Стамбула в жовтні 1914 року. Одразу ж по прибутті розпочав активну діяльність серед османських політичних та військових кіл⁸. Уже на третій день після прибуття М.Меленевського до Константинополя його прийняв міністр внутрішніх справ Талаат-бей, котрий заявив, що «турецький уряд сприятиме українському народу у справі створення ним незалежної держави»⁹.

Політичні наслідки декларації Талаат-бея важко переоцінити. Це перший у міжнародних відносинах офіційний документ, в якому за українським народом визнавалося право на створення незалежної держави. За оцінкою фахівців, для української історії Декларація Талаат-бея має таке саме значення, як відома декларація Бальфура для історії єврейського народу і держави Ізраїль¹⁰.

Туреччина була в числі перших держав, які увійшли в дипломатичні відносини з новоутвореною Українською Народною Республікою, визнавши її право брати участь у Берестейських переговорах від імені українського народу.

На переговорах важливим питанням постало підписання окремих угод між Україною та чотирма союзними державами. Троцький особливо намагався цьому перешкоджати. Проте турецька делегація нагадала проголошені радянською стороною ще на початку переговорного процесу принципи «права націй на самовизначення» і визнала за українською стороною виключне право самим вирішувати свою долю¹¹. Після цього постало пи-

тання щодо відкриття постійних дипломатичних представництв у Києві та Стамбулі.

Першим тимчасовим представником України в Туреччині було призначено Миколу Левитського. Це рішення українського уряду було направлено Великому Візирю Талаату-паші листом від 8 квітня 1918 року¹². Туреччина також направила до Києва своє посольство. Першим послом став досвідчений дипломат Ахмет Мухтар Бей. Поруч із дипломатичною місією в Києві, також було засновано консульські установи Туреччини у Харкові та Одесі¹³.

Зазначений період вважається провідними турецькими фахівцями як ключовий у формуванні підвалів двосторонніх взаємин. Зокрема, один із найавторитетніших турецьких істориків минулого століття Акдес Німет Курат зауважує таке: «Хоча після укладення Берестейського мирного договору тісні взаємини між Україною та Туреччиною проіснували короткий час, значення цієї події знаходило відгук ще досить тривалий час в середовищі українських націоналістів. Позиція Туреччини згадувалася з вдячністю. Ця угода дійсно пов'язувала обидві країни широкими узами. Незважаючи на пізніше «розрекламований» Договір про дружбу та братерство між Анкарським урядом та УСРР, він ніколи по своєму значенню не дорівнюватиме Брест-Литовському договору»¹⁴.

У своїй іншій праці щодо українсько-турецьких відносин у 1918-1921 рр. проф. Хакан Кирилми про те, що під час ратифікації зазначеної угоди в Меджлісі-і Мебусані турецькі депутати зустріли оваціями доповідь Міністра закордонних справ Ахмеда Несімі-бея, оскільки це був перший (переможний) договір за три з половиною роки виснажливої війни. Аргументуючи позицію турецької делегації та делегацій Центральних держав на переговорах в Бересті, турецький міністр наголосив на економічній складовій документа, звернувши увагу на те, що Україна зобов'язувалася здійснювати поставки сільськогосподарської та військової продукції в Туреччину, зокрема зернові, худобу, вугілля та залізо. Це був новий підхід для економіки країни, яка перебувала у стані економічної блокади з боку країн Антанти¹⁵.

Проте, українсько-турецькі двосторонні відносини тривали недовго з огляду на поразку Центральних держав у Великій війні, що призвело до окупації Туреччини військами Антанти. Україна в цей час зазнала окупації з боку більшовицької Росії. Водночас, незважаючи на умови окупації Посольство УНР функціонувало до 1922 року. Останнім Послом Уряду УНР в екзилі до 1936 року був Микола Мурський, який помер в Стамбулі.

Згодом почало розвиватися співробітництво між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Урядом Великих Національних Зборів Туреччини, що прийшов на зміну султанській владі. УСРР надала значну фінансову та ма-

теріальну допомогу молодій турецькій державі у її протистоянні іноземним інтервентам і 2 січня 1922 року уклала в Анкарі Договір про дружбу і братерство. Проте, з огляду на входження України до складу СРСР відносини призупинилися аж до кінця 80-х років XX сторіччя. Культурологічні ж взаємини між двома країнами тривали до початку 1930-х років.

Українсько-турецькі відносини на сучасному етапі.

Політична сфера. 16 грудня 1991 року Туреччина однією з перших визнала незалежність нової української держави. 3 лютого 1992 року було підписано Протокол про встановлення дипломатичних відносин. 3 квітня 1992 року в Києві, а 3 січня 1993 року в Анкарі було відкрито дипломатичні представництва двох країн. Відбулися перші за більш ніж півстолітню перерву контакти на найвищому рівні.

Головною подією цього періоду стало підписання 4 травня 1992 року в Анкарі у ході візиту Президента України Л.М.Кравчука до Туреччини Договору про дружбу і співробітництво між Україною та Турецькою Республікою. У цьому документі було закладено основні засади та напрями подальшого розвитку українсько-турецьких взаємин. Заслугує на увагу те, що Договір, як зазначається у преамбулі, укладається на основі принципів Договору про дружбу та братерство між Україною та Туреччиною від 2 січня 1922 року.

Протягом років, що минули, відбувався динамічний та конструктивний розвиток українсько-турецьких відносин, які відрізнялися високим рівнем взаємної довіри та порозуміння між сторонами. Виходячи з прагнення Києва та Анкари інтенсифікувати двосторонній діалог, посилити його системність та, відповідно, ефективність, у травні 2010 року було заявлено про наміри сторін вивести відносини найближчим часом на рівень стратегічного партнерства.

Взаємини з Туреччиною у політичній сфері характеризуються **відсутністю проблемних питань**, що могли б зашкодити розвитку добросусідських стосунків. На регулярній основі відбуваються контакти вищого керівництва країн. Зокрема, відповідною динамікою позначився і 2010 рік. 7-8 червня 2010 року відбувся робочий візит Президента України В.Ф.Януковича до Туреччини, в рамках якого він провів переговори з Президентом ТР Абдуллахом Гюлем та Прем'єр-міністром Реджепом Таїпом Ердоганом. Досягнуто домовленості щодо проведення офіційних візитів в Україну глав турецької держави та уряду. Сторони принципово погодилися вивести взаємини на рівень стратегічного партнерства. Погоджено текст Декларації про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною та Турецькою Республікою. Зазначений документ має бути підписано в ході майбутнього офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра ТР Р.Т.Ердогана, коли

сторони також планують провести перше засідання Ради. Очолять раду глава турецького уряду та Президент України В.Ф.Янукович. Передбачається, що вироблення такого механізму стратегічного партнерства стане ключовим елементом у систематизації та подальшому розвитку двостороннього співробітництва.

Плідні взаємини налагоджено й на міжпарламентській основі. 3 листопада 2010 року відбувся робочий візит до Туреччини Голови Верховної Ради України В.Литвина. У наступному році спікер українського парламенту планує здійснити офіційний візит. Крім того, українські та турецькі парламентарії тісно взаємодіють по лінії роботи профільних комітетів та групи міжпарламентської дружби, що має позитивний вплив на узгодження позицій сторін та надання взаємної підтримки в рамках міжнародних парламентських асамблей.

Конструктивний діалог проводиться по лінії зовнішньополітичних відомств двох країн. 25 лютого 2010 року Міністр закордонних справ ТР Ахмет Давутоглу відвідав Україну з метою участі у церемонії інавгурації Президента України В.Ф.Януковича, а 5-6 травня ц.р. здійснив офіційний візит в Україну. Також у ході участі в роботі 63-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН Міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко провів зустріч зі своїм турецьким колегою.

Між міністерствами закордонних справ двох країн на регулярній основі здійснюються політичні консультації на рівні заступників міністрів. Останній, шостий раунд таких консультацій відбувся 23 березня 2010 р. в Києві. Цей консультаційний механізм охоплює широкий спектр питань двосторонніх відносин, зокрема питання співпраці у політико-військовій галузі, безпеки на Чорному морі, євроінтеграції, консульської проблематики, співробітництва в галузі енергетики тощо. Налагоджено тісну взаємодію між українськими та турецькими дипломатами і в міжнародних організаціях.

Багатостороннє співробітництво. Україна та Туреччина плідно співпрацюють в рамках міжнародних організацій і налагодили взаємовигідний механізм обміну підтримкою під час виборів до керівних міжнародних органів та у питаннях узгодження позицій під час голосувань. Погляди сторін в цілому збігаються з основних питань міжнародного життя. Існуючі розбіжності мають тактичний характер.

У євроінтеграційній сфері Україна та Туреччина, для яких набуття членства в ЄС є головними зовнішньополітичними цілями, дійшли порозуміння, що такі наміри не суперечать інтересам жодної із сторін і є площиною для можливої співпраці. Досвід Туреччини на євроінтеграційному напрямі представляє особливу цінність для України.

Крім того, Україна та ТР плідно співпрацюють **в Чорноморському регіоні** у рамках Організації

Чорноморського економічного співробітництва, а також по лінії військового та безпекового вимірів – сил швидкого реагування «Блексіфор» та в Операції «Чорноморська гармонія».

Торговельно-економічне співробітництво. Туреччина є одним із головних торговельно-економічних партнерів України. Не дивлячись на значне падіння обсягів торгівлі у 2009 році, що пояснюється наслідками світової економічної кризи, з 7 млрд. дол. США у 2008 році до 3,5 млрд. у 2009 році, розвиток взаємин з цією країною знаходиться серед пріоритетів.

Характерною особливістю 2009 року було те, що падіння експорту по більшості товарних позицій відбулось, в основному, через різке зменшення експортних цін, в той час як зменшення фізичних показників експорту було порівняно незначним. По окремих товарах мала місце навіть протилежна тенденція: зменшення вартісних показників експорту на фоні збільшення натуральних показників.

Саме з Туреччиною наша держава має найбільше позитивне сальдо серед усіх зовнішньоторговельних партнерів за минулий рік – 1,2 млрд. дол. США (у 2008 році – 2 млрд. 674 млн. дол. США). Туреччина посідає **друге** місце (після Російської Федерації) серед основних споживачів українських товарів.

Водночас протягом поточного року спостерігається суттєве покращення показників взаємної торгівлі, що дає підстави очікувати не лише відновлення втрачених позицій, а й перевищення їх у майбутньому.

Протягом січня-вересня 2010 року Туреччина продовжувала займати друге місце (після Російської Федерації) серед країн, до яких здійснюються найбільші експортні поставки української продукції (6% від загального обсягу експорту України проти 5,4% за аналогічний період 2009 року). За даними Держкомстату України, товарообіг склав 2 млрд. 999 млн. 876 тис. дол. США, що на 41,75% більше, ніж за аналогічний період 2009 року. При цьому експорт склав 2,16 млрд. дол. США (зріс на 46,5%), а імпорт – 841 млн. 362 тис. дол. США (збільшення на 30,9 %). Сальдо позитивне – 1 млрд. 317 млн. 151 тис. дол. США.

Важливим механізмом у торговельно-економічній сфері є діяльність **Міжурядової українсько-турецької комісії** з торговельно-економічного співробітництва, сьоме засідання якої відбулося 24-25 травня 2010 р. в м. Стамбул під головуванням Віце-прем'єр-міністра України С.Тігіпка та Державного міністра Туреччини З.Чаглаяна. В ході вказаного засідання сторони досягли домовленостей щодо реалізації низки взаємовигідних проектів з інвестування українських вугільних шахт, спільного пошуку енергоносіїв на шельфі Чорного моря, постачання української електроенергії до ТР, а також подальшого розвитку співпраці у галузях металургії, суднобудування, ав-

томобілебудування, танкобудування, будівельної індустрії, хімічної, легкої та харчової промисловості.

Головним питанням співпраці на цьому напрямі є укладення угоди про вільну торгівлю. Очікується, що найближчим часом сторони розпочнуть відповідний переговорний процес.

Інвестиційне співробітництво. За офіційною статистикою, станом на 2010 рік в Україну надійшло турецьких інвестицій на суму 143 млн. дол. США. За турецькими даними, обсяг турецьких інвестицій в Україну перевищує 200 млн. Проте, за словами незалежних експертів реальна сума турецьких інвестицій в Україну перевищує 2 млрд. дол. США. Такі розбіжності пояснюються тим, що багато турецьких компаній входить на український ринок через європейські канали.

Енергетична сфера. У світлі останніх подій, що відбуваються в енергетично-паливному комплексі Туреччини (реалізація низки проектів з будівництва нафто- та газопроводів регіонального значення), та завдяки яким ТР вже в недалекій перспективі перетвориться на серйозного гравця з транспортування енергоносіїв (альтернативних російським) на світові ринки, двостороннє співробітництво з Туреччиною **в енергетичній сфері набуває дедалі більшої актуальності і є важливим для національних інтересів України.** Між сторонами налагоджено плідний діалог у цій сфері. Туреччина висловила готовність: надавати підтримку Україні щодо її участі в реалізації проекту транспортування енергоносіїв з Каспійського регіону до країн Європи – «Набукко»; розвивати співробітництво в модернізації турецької газотранспортної системи та в сфері атомної енергетики. Створено міжвідомчу Робочу групу з питань співпраці в сфері енергетики. Наразі очікується візит до України Міністра енергетики та природних ресурсів ТР Танера Йилдиза.

Військове та військово-технічне співробітництво. Співробітництво між оборонними відомствами України і Туреччини набуває системного та комплексного характеру за такими напрямками: воєнно-політичний діалог, проведення двосторонніх консультацій та переговорів; співробітництво між видами збройних сил; спільна участь у навчаннях; обмін досвідом з питань розвитку збройних сил; співробітництво у галузі військової освіти; мовна підготовка.

Сторонами обговорюється широкий спектр питань двостороннього військового та військово-технічного співробітництва, зокрема, щодо спільної участі у миротворчих операціях, продовження співпраці в рамках «Blackseaforg» та «Чорноморська гармонія».

Транспортна сфера. Співпраця в транспортній сфері є одним з ключових напрямів українсько-турецького співробітництва. Прагнення обох країн щодо розширення власного транспортно-транзитного потенціалу також сприяють поглибленню та

розширенню форм співробітництва, а також вдосконаленню двосторонньої правової бази у транспортній сфері.

На постійній основі відбуваються консультації робочих груп у сферах автомобільних, авіаційних та морських перевезень. Так, 12-13 січня 2010 р. в м. Анкара відбулось засідання Змішаної українсько-турецької комісії з питань міжнародних автомобільних перевезень, за результатами якого прийнято рішення щодо лібералізації порядку здійснення українськими та турецькими перевізниками двосторонніх та транзитних перевезень.

Проводяться двосторонні морські консультації, у ході яких, серед іншого, обговорюється питання розширення мережі морського вантажно-пасажирського сполучення, зокрема за маршрутом Одеса-Самсун.

На завершальній стадії перебуває опрацювання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про організацію міжнародного залізнично-поромного сполучення, консультації з узгодження якої планується провести у березні поточного року. Підписання вказаної угоди набуває особливого значення з огляду на наміри Туреччини суттєво розширити власну залізничну сітку, завершити приватизацію портів, а також об'єднати порти залізницею. Також, планується збудувати в портах станції заміни коліс з широкої колії на вузьку, що у значній мірі прискорить вантажні перевезення з України до країн Середнього Сходу і Середземноморських портів.

Триває робота щодо заохочення турецької сторони до участі у проекті потягу комбінованих вантажних перевезень «Вікінг» за маршрутом Іллічівськ-Клайпеда. Спільними зусиллями сторін-учасників проекту 20 квітня 2010 року в Стамбулі відбувся презентаційний семінар можливостей вказаного транспортного проекту за участю представників України, Туреччини, Білорусі та Литви.

Науково-технологічна сфера. Туреччина є важливим партнером України в науково-технологічній сфері по лінії ТЮБІТАК (Науково-дослідний комітет Туреччини) – МОН України/НАН України (входить до п'ятірки країн за обсягами фінансування двосторонніх проектів). Керівництво ТЮБІТАК налаштоване на розвиток двосторонньої співпраці на цьому напрямі.

На окрему увагу заслуговують тематичні консультації на експертному рівні, у ході яких опрацьовано пропозиції щодо реалізації спільних проектів в таких галузях: аерокосмічна сфера; електроніка; матеріалознавство, нано-технології та прикладна енергетика. Такий формат співпраці передбачає можливість фінансування двосторонніх проектів в окремих секторах прикладних досліджень, результатом яких є створення спільної конкурентоспроможної (на місцевому, регіональному та у перспективі на глобальному рівнях) наукомісткої продукції.

Турецька сторона налаштована на подальший розвиток науково-технологічного співробітництва з Україною на рівноправній, взаємовигідній основі з метою розробки спільної наукоємної продукції та готова виділити відповідні кошти на реалізацію окремих спільних проектів. На даний час **створені необхідні умови для інтенсифікації різнопланового науково-технологічного співробітництва між Україною і ТР.** 2-4 листопада 2009 р. в Науково-дослідному центр «Мармара», м. Гебзе) відбулося засідання українсько-турецького комітету з питань науково-технічного співробітництва, Координаційного комітету з питань діяльності Міжнародної лабораторії високих технологій та переговори на експертному рівні («workshop») представників науково-дослідних структур України і Турецької Республіки

Культурно-гуманітарна сфера. Українсько-турецьке співробітництво у галузі культури протягом останніх років динамічно розвивається. Досягнуто попередніх домовленостей щодо проведення у 2011-2012 роках днів Туреччини в Україні та днів України в Туреччині.

Двосторонні контакти в галузі освіти на міжуніверситетському, міжрегіональному та урядовому рівнях розвиватимуться більш динамічно і конструктивно за умов укладення українсько-турецької міждержавної Угоди про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і вчені звання. Активно розвивається співробітництво між вищими навчальними закладами двох країн, основу якого складають двосторонні міжуніверситетські угоди. Наразі вже понад 10 університетів України і Туреччини налагодили співробітництво і підписали відповідні угоди. Такі угоди укладено між Національним технічним університетом «Київський політехнічний інститут» і Середньосхідним технічним університетом Анкари, між Київським Національним університетом ім. Т.Шевченка та Університетом Газі (м. Анкара), Таврійським (м. Сімферополь) та Анкарським університетами, Львівськими державним медичним університетом і Національним університетом імені І.Франка та Стамбульським університетом, Сумським державним університетом та Університетом Мугли, Українським авіаційним університетом та Ескішехірським університетом, Національною академією МВС України та Поліцейською академією Туреччини. Переважна більшість контактів між університетами встановлена за сприяння Посольства.

Наглядним прикладом двостороннього співробітництва у сфері освіти є співпраця Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана (КНЕУ) та Університету Газі (м. Анкара). В рамках підписаного у 2001 році протоколу про співпрацю щорічно здійснюється обмін студентами та викладачами, відбуваються змагання спортивних команд двох університетів.

Одним з найважливіших результатів стала домовленість щодо запровадження в Університеті Газі викладання української мови, яке почалося з вересня 2002 року. Наразі триває робота щодо відкриття кафедри україністики при зазначеному університеті.

Консульська сфера. Консульські відносини між Україною та Турецькою Республікою на сучасному етапі було започатковано 20 листопада 1991 року. На сьогодні між консульськими підрозділами МЗС України і Туреччини існує плідний діалог у рамках щорічних консультацій за участю заінтересованих міністерств і відомств.

З огляду на тенденцію постійного зростання обсягів роботи на консульському напрямку, є необхідність найширшого представлення інтересів України в різних регіонах Туреччини (на сьогодні консульські функції в ТР виконують Посольство України в Анкарі та Генеральне консульство в Стамбулі). Наразі почесні консульства України функціонують в містах Ізмір, Чанаккале та Анталія. Опрацьовується питання розширення сітки почесних консульств України в ТР, зокрема призначення почесного консула в м. Бодрум (провінція Мугла).

Туреччина, крім Посольства у Києві, має Генеральне консульство в Одесі та планує відкрити ще одне в Сімферополі.

Правоохоронна сфера. Співробітництво України з Турецькою Республікою у сфері боротьби із злочинністю є важливим напрямом двостороннього співробітництва та сприяє створенню атмосфери довіри. Співпраця на цьому напрямі демонструє чітку динаміку до подальшого поглиблення. Окрім стандартного обміну інформацією про діяльність міжнародних злочинних угруповань, сторони проводять спільні транскордонні операції та обмінюються досвідом по виробленню нових методів співпраці.

Важливою подією на цьому напрямі став офіційний візит в Україну Міністра внутрішніх справ ТР Б.Аталая 4-5 грудня 2009 року, в рамках якого підписано Угоду між Кабінетом Міністрів Украї-

ни та Урядом Турецької Республіки про співробітництво в правоохоронній діяльності. Ключовим механізмом співпраці має стати спільна українсько-турецька комісія по співпраці в правоохоронній сфері.

Пріоритетними у загальному спектрі напрямів боротьби з транскордонною злочинністю для України та Туреччини і надалі залишатиметься протидія таким формам злочинності як тероризм, незаконний обіг наркотиків, нелегальна міграція, економічна злочинність, протидія злочинам проти особи та злочинам, пов'язаним з торгівлею людьми.

Висновки. Розвиток взаємин між Україною та Туреччиною характеризується високим рівнем довіри та порозуміння. Налагоджено плідний консульський механізм співпраці практично у всіх сферах міждержавного діалогу. Відсутні проблеми політичного характеру. Сторони мають спільність поглядів на основні напрями міжнародної діяльності і співпрацюють в багатосторонньому форматі. Українсько-турецьке співробітництво є важливим чинником безпеки й стабільності в Чорноморському регіоні. Існує значний потенціал подальшого розвитку співробітництва у сферах, що мають стратегічне значення для обох країн, зокрема в торговельно-економічній сфері, енергетиці, транспортній галузі та ін. Проте, відсутність чіткого механізму імплементації двосторонніх домовленостей не дає можливості в повній мірі задіяти існуючі резерви.

У наступному 2011 році ключовими заходами мають стати організація візитів в Україну Прем'єр-міністра Р.Т.Ердогана (орієнтовно січень 2011 року) та Президента А.Гюля з турецької сторони, а також Міністра закордонних справ К.І.Гриценка з української сторони.

Наразі, Україна та Туреччина підійшли до історичної віхи у двосторонніх взаєминах на предмет встановлення повноцінного стратегічного партнерства. Реалізація зазначеного надасть додаткового імпульсу розвитку двосторонніх взаємин та сприятиме зростанню авторитету і могутності обох наших країн.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Davutoğlu A. Stratejik derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu. – İstanbul, 2008. – S. 280.
- ² Енциклопедія українознавства. – Нью-Йорк, 1980. – Т.9. – С. 3280.
- ³ Сергійчук Б. Сучасна турецька історіографія про українсько-турецькі зв'язки в ХVII – ХХ століттях // Сходознавство. – 2009. – Ч. 48. – С. 177.
- ⁴ Книга Посольская. – М., 1845. – Т.1. – С. 139.
- ⁵ Kırımlı H. The Activities of the Union for the Liberation of Ukraine in the Ottoman Empire during the First World War. The British Academy. Middle Eastern Studies. Volume 34. Number 4. October 1998. Special Issue. Turkey before and after Atatürk. Internal and External Affairs. Edited by Sylvia Kedourie. – S. 181.
- ⁶ Несук М. Україна в зовнішній політиці Туреччини // Українська державність у ХХ ст. – К., 1996. – 1996. – С. 213.
- ⁷ Kırımlı H. Op. cit. – S. 177.
- ⁸ Kırımlı H. Ibid. – S. 182.
- ⁹ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України: Ф. 4405. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 28.

¹⁰ Несук М. Вказана праця. – С. 214-215.

¹¹ Kurat A. TÜRKİYE VE RUSYA. XVIII. yüzyıl sonundan Kurtulus Savaşına kadar Türk-Rus ilişkileri (1798-1919). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya yayınları: 180. – S. 375, 376.

¹² Дипломатія УНР та Української держави в документах і спогадах сучасників. – Т. II. – С. 337.

¹³ Kurat A. Op. cit. – S. 390, 391.

¹⁴ Kurat A. Ibid.- S. 395.

¹⁵ Kırımlı H. Diplomatic Relations between the Ottoman Empire and the Ukrainian Democratic Republic, 1918-21. The British Academy. Middle Eastern Studies. Volume 34. Number 4. October 1998. Special Issue. Turkey before and after Atatürk. Internal and External Affairs. Edited by Sylvia Kedourie. – S. 203.

Korsunskyi S.V. Ukrainian-Turkish relations: yesterday, today, tomorrow... / Embassy of Ukraine to the Republic of Turkey.

The article presents a systemic analysis of the Ukrainian-Turkish relations and, in particular, provides historical overview, current state of affairs as well as prospects of their further development.

Key words: Ukraine, Republic of Turkey, trade and economic relations, military sphere, investment area, science.

Корсунский С.В. Украинско-турецкие отношения: прошлое, настоящее, завтра... / Посольство Украины в Турецкой Республике.

В статье представлен комплексный анализ украинско-турецких отношений, а именно исторический аспект, нынешнее состояние, а также перспективы развития в будущем.

Ключевые слова: Украина, Турецкая Республика, торгово-экономические отношения, военная сфера, инвестиционная сфера, наука.

Стаття надійшла до редколегії 26.05.2011

Прийнята до друку 01.06.2011